

- ний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897.
6. Луців Б.Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України / Б.Л. Луців, Т.Б. Стечишин // *Фінанси України*. – 2009. – № 9. – С. 67-77.
 7. Ясинська Н.А. Інвестиційна активність вітчизняних банків та перспективи її підвищення / Н.А. Ясинська, А.В. Кортельова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18792/1/71-343-346.pdf>.
 8. Глущенко С.В. Інвестиційні послуги банків: зарубіжна практика та українські перспективи / С.В. Глущенко // *Фінанси України*. – 2007. – № 5. – С. 96-102.
 9. Боровікова М. Інвестиційна діяльність і капіталізація комерційних банків у період дестабілізації економіки України / М. Боровікова // *Вісник КНТЕУ*. – 2009. – № 4. – С. 18-24.
 10. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.aub.com.ua.
 11. Данилишин Б. Інвестиційні очікування в Україні у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.radiosvoboda.org/content/Article/1490851.html.

УДК 336.73:336.76(045)

Гарбар Ж.В.
*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету*

АНАЛІЗ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз діяльності небанківських фінансових інститутів в Україні. Виявлено конкурентні переваги небанківських фінансових інститутів. Обґрунтовано заходи підвищення конкурентоспроможності небанківських фінансових інститутів через зростання якості контролю у сфері державного регулювання фінансового ринку.

Ключові слова: небанківські фінансові інститути, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки, фінансові компанії, інститути спільного інвестування.

Гарбар Ж.В. АНАЛИЗ КОЛИЧЕСТВЕННЫХ И КАЧЕСТВЕННЫХ ПАРАМЕТРОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ

В статье проведен анализ деятельности небанковских финансовых институтов в Украине. Выявлены конкурентные преимущества небанковских финансовых институтов. Обоснованы мероприятия повышения конкурентоспособности небанковских финансовых институтов посредством роста качества контроля в сфере государственного регулирования финансового рынка.

Ключевые слова: небанковские финансовые институты, страховые компании, негосударственные пенсионные фонды, кредитные союзы, финансовые компании, институты совместного инвестирования.

Garbar Z.V. QUANTITATIVE AND QUALITATIVE ANALYSIS OF PARAMETRIC NON-BANK FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF COMPETITIVE ENVIRONMENT IN THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

In the article the analysis of non-bank financial institutions in Ukraine. The topic reveals competitive advantage of non-bank financial institutions. Substantiates measures to improve the competitiveness of non-bank financial institutions on account of better quality of state regulation in the financial market.

Keywords: non-bank financial institutions, insurance companies, pension funds, credit unions, financial companies, collective investment schemes.

Постановка проблеми. Небанківські фінансові інститути задовольняють потреби економічних суб'єктів через надання широкого спектра вузько-спеціалізованих фінансових послуг. Вузька спеціалізація небанківських фінансових інститутів практично не призводить до конкуренції у даній сфері, але поряд з цим, надаючи окремі з фінансових послуг, що притаманні і для банків, небанківські фінансові інститути стають потенційними конкурентами банків. Це обумовлює зростання конкурентного потенціалу окремих небанківських фінансових інститутів, що охоплюють максимальну кількість споживачів на різних рівнях економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання функціонування та розвитку небанківських фінансових інститутів у системі формування конкурентного середовища на фінансовому ринку розглядалися як у зарубіжній, так і у вітчизняній економічній науці. Вагомим є внесок у розвиток теорії фінансового посередництва, з'ясування сутності та за-

кономічностей розвитку небанківських фінансових інститутів О. Вовчак [1], В. Зимовця [2], В. Корнєєва [3; 4], Р. Мілера [5], Ф. Мишкіна [6], І. Шульги [7]. У роботах В. Міщенко [8], С. Науменкової [8], О. Яременка [9] здійснена оцінка стану та тенденцій розвитку небанківських фінансових інститутів в Україні. Методологічні основи формування конкурентного потенціалу небанківських фінансових інститутів та перспективи їх розвитку в контексті зростання фінансового ринку знайшли відображення у працях І. Каракулової [10; 11], А. Крикля [11], І. Шкільник [12].

Проте, незважаючи на напрацювання зарубіжних та вітчизняних науковців, не отримало належної уваги обґрунтування основних напрямів формування конкурентного середовища функціонування небанківських фінансових інститутів в Україні. Потребують подальшого розвитку теоретичні і практичні проблеми визначення конкурентних переваг небанківських фінансових інститутів на фінансовому ринку України.

Постановка завдання. Мета статті полягає в узагальненні та удосконаленні теоретичних підходів до визначення конкурентних переваг небанківських фінансових інститутів і розробленні пропозицій щодо зростання їх конкурентного потенціалу у контексті підвищення ефективності функціонування небанківських фінансових інститутів на фінансовому ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість сучасного етапу розвитку небанківських фінансових інститутів полягає у необхідності покра-

щання не тільки кількісних, але й якісних показників їх діяльності на фінансовому ринку. Перебудова та підвищення ефективності системи функціонування небанківських фінансових інститутів стає важливим чинником, який спроможний забезпечити розвиток фінансового ринку України.

Неспроможність більшості небанківських фінансових інститутів конкурувати з банківськими установами є очевидною. Банки наразі є базовими фінансовими інститутами фінансового ринку, які здійснюють стимулюючий вплив на функціонуван-

Таблиця 1

Динаміка активів фінансових інститутів та їх частки у ВВП в Україні, 2005–2013 рр.

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ВВП, млрд грн	441,4	544,1	720,7	948,0	913,3	1082,6	1302,1	1411,2	1454,9
Загальні активи банків, млрд грн	223,02	353,09	619,0	973,3	1001,6	1090,2	1211,5	1267,9	1408,7
Частка в ВВП, %	50,5	64,9	85,9	102,7	109,7	100,7	93,0	89,8	96,8
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	87,7	87,5	87,9	88,6	87,3	86,5	85,4	83,1	82,3
Загальні активи небанківських фінансових інститутів, млрд. грн.	31,29	50,2	85,23	124,93	145,39	178,0	206,7	258,0	302,52
Частка в ВВП, %	7,1	9,2	11,8	13,2	15,9	16,4	15,9	18,3	20,8
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	12,3	12,4	12,1	11,4	12,7	14,1	14,6	16,9	17,7
Загальні активи фінансових інститутів, млрд грн	254,31	403,29	704,23	1098,23	1147,0	1260,6	1418,2	1525,9	1711,22

Джерело: дані Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua> [13], Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfr.gov.ua> [14] та Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua> [15]

Таблиця 2

Динаміка основних показників діяльності страхових компаній в Україні, 2001–2013 рр., млрд грн

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість СК	398	411	446	469	450	456	442	414	407
з них: СК зі страхування життя	50	55	65	72	72	67	64	62	62
Темп росту кількості СК		103,3	108,8	104,9	96,0	101,3	96,9	93,7	98,3
Кількість укладених договорів, млн шт.	336,8	554,6	599,8	676	575,0	619,1	618,0	178,2	185,3
Валові страхові премії	12,85	13,83	18,00	24,01	20,44	23,08	22,69	21,51	28,66
Частка валових страхових премій у ВВП, %	2,9	2,5	2,5	2,7	2,2	2,1	1,7	1,6	2,0
Валові страхові виплати	1,89	2,60	4,21	7,05	6,74	6,10	4,86	5,15	4,65
Рівень валових страхових виплат, %	14,7	18,8	23,4	29,4	33,0	26,4	21,4	23,9	16,2
Чисті страхові премії	7,48	8,77	12,35	15,98	12,66	13,33	17,97	20,28	21,55
Частка чистих страхових премій у ВВП, %	1,7	1,6	1,7	1,8	1,4	1,2	1,4	1,5	1,5
Чисті страхові виплати	1,55	2,33	3,88	6,55	6,06	5,89	4,70	4,97	4,57
Рівень чистих страхових виплат, %	20,7	26,5	31,4	40,9	50,0	44,2	26,2	24,5	21,2
Сформовані резерви	5,05	60,1	8,42	10,90	10,14	11,37	11,18	12,58	14,44
Активи страховиків	20,92	23,99	32,21	41,93	41,97	45,23	48,12	56,22	66,39
Частка активів в ВВП, %	4,7	4,4	4,4	4,4	4,6	4,2	3,7	4,0	4,6
Частка в загальних активах небанківських фінансових інститутів, %	66,8	47,8	37,8	33,6	28,9	25,4	23,3	21,8	21,9
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	8,2	5,9	4,6	3,8	3,6	3,4	3,4	3,7	3,9
Активи, визначені ст. 31 ЗУ «Про страхування»	12,35	17,49	19,33	23,91	23,69	27,69	28,64	48,83	37,91
Обсяг сплачених статутних капіталів	6,64	8,39	10,63	13,21	14,88	14,43	14,09	14,58	15,23
Обсяг страхових платежів, сплачених перестраховикам	6,05	5,70	6,42	90,7	8,89	10,75	5,91	2,52	8,75

Джерело: дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfr.gov.ua> [14]

ня небанківських фінансових інститутів. Банки випереджають небанківські фінансові інститути як за кількісними, так і за якісними параметрами. Зокрема, частка вартості активів банків в ВВП упродовж 2005–2013 рр. збільшилася з 50,5% у 2005 р. до 96,8% у 2013 р., а в абсолютних вимірах приросту в 6,3 рази (табл. 1).

Не дивлячись на значну кількість небанківських фінансових інститутів, їх розміри і обсяги операцій не дозволяють отримувати конкурентні переваги. Як правило, в окремо взятій сфері фінансових послуг домінує лише близько 10-15% установ. Інші майже не мають ніякого впливу на ринок відповідних послуг.

Станом на 31.12.2013 р. в Україні діяло 407 страхових компаній, із яких діяльність зі страхування життя здійснювали лише 62 (15,2% від загальної чисельності). Впродовж 2005–2013 рр. сукупний обсяг активів страхових компаній зріс у 3,17 рази і в 2013 р. становив 66,39 млрд грн, частка активів страхових компаній в ВВП впродовж 2005–2013 рр. коливалася у межах 3,7-4,7%, частка активів страхових компаній у загальних активах небанківських фінансових інститутів склала 21,9%, а в загальних активах фінансових інститутів – 3,9% (табл. 2). Темпи зростання основних показників страхових компаній у цілому відповідають тенденції розвитку страхового ринку, яка визначена Концепцією розвитку ринків небанківських фінансових послуг України на 2013–2014 рр. [16].

Недостатньо високий рівень розвитку страхового сегмента України є наслідком як об'єктивних, так і суб'єктивних причин, серед яких слід назвати низький вихідний рівень і відсутність платоспроможного

попиту на страхові послуги. У середньому на одного жителя України припадає близько 80 дол. США страхових платежів на рік, тоді як у Великобританії цей показник становить 37 тис. дол., а у США – 17 тис. дол. [11].

Станом на 31.12.2013 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 81 недержавний пенсійний фонд та про 28 адміністраторів таких фондів. Загальна сума активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, у 2013 р. складала 2089,8 млн грн, що у 45,2 рази більше, ніж у 2005 р. (табл. 3).

Основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів протягом останніх років показують стабільну позитивну динаміку. З огляду на це, система недержавного пенсійного забезпечення має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення України. Метою інвестування пенсійних активів недержавних пенсійних фондів є насамперед збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових інститутів.

Важливе місце серед фінансових інститутів фінансового ринку, які здійснюють перерозподіл фінансових ресурсів за допомогою кредитних інструментів, займають кредитні спілки. Станом на 31.12.2013 р. до Державного реєстру фінансових установ було внесено інформацію про 624 кредитні спілки, а кількість їх членів становила 980,9 тис. осіб. Загальний обсяг активів кредитних спілок в 2013 р. становив 2,60 млрд грн – це 0,86% від загальних активів небанківських фінансових інститутів та 0,15% від загальних активів фінансових інститутів (табл. 4).

Таблиця 3

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні, 2005–2013 рр.

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість НПФ	54	79	96	109	110	101	96	94	81
Темп росту кількості НПФ		146,3	121,5	113,5	100,9	91,8	95,0	97,9	86,2
Кількість адміністраторів НПФ	37	41	50	50	44	43		37	28
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	16,3	41,5	55,9	62,3	62,5	69,7	75,0	61,4	61,4
Загальна кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами, тис. осіб	88,4	193,3	278,7	482,5	497,1	569,2	594,6	584,8	840,6
Загальні активи НПФ, млн грн	46,2	137,4	278,5	612,2	857,9	1144,3	1386,9	1660,1	2089,8
Частка в ВВП, %	0,01	0,03	0,04	0,06	0,09	0,1	0,1	0,1	0,1
Частка в загальних активах небанківських фінансових інститутів, %	0,16	0,28	0,33	0,49	0,59	0,64	0,67	0,64	0,69
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	0,02	0,03	0,04	0,05	0,07	0,09	0,1	0,1	0,1
Пенсійні внески, млн грн, у т.ч.:	36,5	115,2	234,4	582,9	754,6	925,4	1102,0	1313,7	1587,5
від фізичних осіб	2,2	5,3	14,0	26,0	31,8	40,7	50,6	58,6	66,5
від фізичних осіб – підприємців	0,01	0,02	0,04	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
від юридичних осіб	34,2	109,1	220,4	556,8	722,7	884,6	1051,2	1254,9	1520,5
Пенсійні виплати, млн грн	1,7	4,0	9,1	27,3	90,1	158,2	208,9	251,9	300,2
Кількість осіб, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	н.д.	3,9	5,5	10,9	28,1	47,8	63,1	66,2	69,0
Сума інвестиційного доходу, млн грн	9,7	45,3	68,1	86,8	236,7	433,0	559,9	727,0	953,3
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн грн	1,3	6,1	16,6	31,6	47,1	64,6	86,6	106,6	135,3

Джерело: дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua> [14]

Слід зазначити, що частка активів кредитних спілок у загальній структурі активів фінансових інститутів стабільно зменшується, починаючи з 2007 р. Така тенденція ілюструє досить високу чутливість кредитних спілок до кризових явищ, фактично з усіх фінансових інститутів кредитні спілки відчували найбільш негативний вплив кризи. На нашу думку, можливість подальшого розвитку кредитних спілок в Україні буде визначатися темпами їх концентрації та нарощування активів.

Важливим фінансовим інститутом фінансового ринку є фінансові компанії, які досить впевнено займають ринкові ніші, що не охоплені банківськими установами, а в деяких, зокрема, обмін валюти чи переказ коштів, створюють суттєву конкуренцію банкам.

Станом на 31.12.2013 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 377 фінансових компаній, які надають різні види фінансових послуг юридичним і фізичним особам (це компанії, що здійснюють діяльність із довірчого управління майном, лізингові й факторингові компанії). Загальний обсяг активів фінансових компаній в 2013 р. становив 39,8 млрд грн – це 13,15% від загальних активів небанківських фінансових інститутів та 2,3% від загальних активів фінансових інститутів (табл. 5).

Найпоширенішим видом фінансових послуг у фінансових компаніях у 2013 р. були операції з факторингу та послуги з переказу коштів (табл. 6).

Позитивним є вплив фінансових компаній на процеси фінансування розвитку реального сектору економіки. Динаміка таких специфічних послуг, як факторинг, фінансовий лізинг показує їх затребуваність на ринку та визначає перспективи розвитку фінансових компаній.

До напрямів діяльності фінансових компаній, що набули динамічного розвитку, належить також за-

Таблиця 4

Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок в Україні, 2005–2013 рр.

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість КС	723	764	800	829	755	659	613	617	624
Темп росту кількості КС		105,7	104,7	103,6	91,1	87,3	93,0	100,6	101,1
Кількість членів КС, тис. осіб	1236,0	1791,4	2391,6	2669,4	2190,3	1570,3	1062,4	1095,9	980,9
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках, тис. осіб	78,8	103,0	245,3	164,0	117,0	78,9	48,0	44,9	40,3
Кількість членів КС, які мають діючі кредитні договори, тис. осіб	496,5	566,1	561,5	578,1	423,6	343,0	249,3	254,0	233,6
Загальні активи КС, млн грн	1938,4	3241,2	5260,6	6064,9	4218,0	3432,2	2386,5	2656,9	2598,8
Частка в ВВП, %	0,4	0,6	0,7	0,6	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2
Частка в загальних активах небанківських фінансових інститутів, %	6,20	6,45	6,17	4,85	2,90	1,93	1,16	1,03	0,86
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	0,8	0,8	0,7	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,15
Обсяг кредитів, наданих членам КС (за період), млн грн	2434,3	4253,9	6381,0	6908,8	2415,9	2134,9	2319,2	2665,7	2576,2
Внески членів КС на депозитні рахунки (за період), млн грн	н.д.	н.д.	н.д.	5349,7	2610,0	1643,8	1574,6	1750,7	1772,4
Капітал КС, млн грн	671,0	1097,9	1551,5	1714,0	765,8	1117,3	942,9	1088,7	1055,6
Дохід КС, млн грн	456,8	759,7	1288,5	1799,9	1086,1	706,2	672,2	755,1	764,6
Витрати КС, млн грн	368,7	610,9	1073,1	1642,0	1533,0	681,8	585,5	625,8	665,3
Заборгованість за неповерненими та простроченими кредитами (залишок на кінець періоду), млн грн	93,1	156,9	283,5	675,0	1177,9	1357,5	410,6	407,6	412,9

Джерело: дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua> [14]

Таблиця 5

Динаміка основних показників діяльності фінансових компаній в Україні, 2005–2013 рр.

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість фінансових компаній	74	116	170	193	208	221	251	312	377
Темп росту кількості фінансових компаній		156,8	146,6	113,5	107,8	106,3	113,6	124,3	120,8
Загальні активи фінансових компаній	1871,0	1870,0	4825,0	6011,8	7578,5	10226,9	19894,2	29703,2	39781,2
Частка в ВВП, %	0,4	0,3	0,7	0,6	0,8	0,9	1,5	2,1	2,7
Частка в загальних активах небанківських фінансових інститутів, %	5,78	3,73	5,66	4,81	5,21	5,75	9,62	11,51	13,15
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	0,7	0,5	0,7	0,5	0,7	0,8	1,4	1,9	2,3
Обсяг послуг, млн грн	7049,0	12225,0	17819,8	19610,1	24236,6	29303,8	21076,8	41031,8	42342,9

Джерело: дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua> [14]

лучення коштів із метою фінансування будівництва житла. Станом на 31.12.2013 р. 49 фінансових компаній мали діючі ліцензії на здійснення діяльності по залученню коштів установників управління майном для фінансування об'єктів будівництва та здійснення операцій з нерухомістю. У загальній структурі послуг фінансових компаній у 2013 р. фінансування будівництва йде на 4 позиції.

Головною проблемою для функціонування фінансових компаній є правова неврегульованість їх діяльності, що не дозволяє у повному обсязі розвинути їх потенціал. Іншою важливою проблемою є нерівномірність надання окремих видів послуг або навіть їх цілковита відсутність у багатьох регіонах.

Відношення активів фінансових компаній до ВВП відповідає позитивній динаміці розвитку ринку послуг фінансових компаній, визначеній Концепцією розвитку ринків небанківських фінансових послуг України на 2013–2014 рр. Так, відношення обсягу активів фінансових компаній до ВВП за підсумками 2005 р. становило 0,4%, за результатами 2013 р. – 2,8%.

Інститути спільного інвестування (ІСІ) забезпечують реалізацію прав власності у процесі переміщення фінансових ресурсів. До прийняття у 2001 р. Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» діяльність ІСІ була чітко не визначеною та фактично нерегульованою. Лише прийняття Закону започаткувало поступовий розвиток цього сегмента фінансового ринку, який набрав швидких темпів розвитку у 2005–2013 рр. На сьогодні ІСІ займають друге місце після банківських установ у структурі загальних активів фінансових інститутів, і хоча на 31.12.2013 р. це всього 10,4% загальних активів фінансових інститутів, темпи їх розвитку вражаючі, впродовж 2005–2013 рр. активи ІСІ зросли у 29,6 рази (табл. 7).

У структурі вітчизняних ІСІ переважну частку в активах займають венчурні ІСІ (82,5% у 2013 р.) – фінансові інститути, діяльність приватного інвестора в яких практично відсутня, адже учасниками венчурних ІСІ можуть бути лише юридичні особи. Проте поки що їх роль у перерозподілі заощаджень населення в Україні є незначною.

Таблиця 6

Динаміка надання послуг фінансовими компаніями в Україні, 2005–2013 рр., млн грн

Вид фінансової послуги	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Залучення фінансових активів юридичних осіб для фінансування будівництва	125,6	356,4	974,4	4537,2	2361,3	2227,1	1812,3	2777,8	5127,7
Надання позик	191,6	251,4	72,2	102,4	64,2	29,8	129,5	1152,4	2555,7
Надання поручительств	81,0	16,8	3,9	0,1	0,28	0,5	1,0	39,1	211,2
Фінансовий лізинг	14,1	9,8	12,2	10,2	5,2	7,6	9,1	1,7	16,5
Факторинг	62,0	141,0	429,1	1448,2	1594,9	6407,9	3868,7	11702,9	10039,5
Операції з обміну валют	4327,7	7252,5	9140,1	11623,7	17206,5	16631,9	11257,8	11053,5	7605,2
Операції з переказу грошових коштів	1164,9	1246,1	1406,7	1837,8	2818,6	3179,3	3233,1	10307,1	11127,0

Джерело: дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua> [14]

Таблиця 7

Динаміка основних показників діяльності інститутів спільного інвестування в Україні, 2005–2013 рр.

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість ІСІ	284	519	577	888	985	1095	1125	1222	1250
Темп росту кількості ІСІ	182,7	160,7	106,5	110,9	111,2	102,7	108,6	102,3	182,7
Пайові інвестиційні фонди:									
відкриті	4	10	14	25	32	36	43	41	38
інтервальні	19	25	24	41	47	48	40	38	35
закриті диверсифіковані	3	3	3	4	8	9	10	13	11
закриті недиверсифіковані	20	29	15	22	26	32	35	45	43
закриті венчурні	119	377	423	636	690	755	772	829	861
Корпоративні інвестиційні фонди:									
інтервальні	0	0	0	1	2	2	2	2	2
закриті недиверсифіковані	20	42	63	107	130	141	128	110	90
закриті венчурні	19	33	34	45	50	72	95	144	170
Загальні активи ІСІ, млрд грн	6,09	17,14	40,78	63,26	82,54	108,13	126,79	157,20	177,52
Частка активів в ВВП, %	1,4	3,1	5,6	6,7	9,0	10,0	9,7	11,1	12,2
Частка в загальних активах небанківських фінансових інститутів, %	19,46	65,80	47,85	50,64	56,77	60,75	61,34	60,93	58,68
Частка в загальних активах фінансових інститутів, %	2,4	4,2	5,8	5,8	7,2	8,6	8,9	10,3	10,4
Активи на 1 ІСІ, млн грн	21,44	33,03	70,67	71,24	83,79	98,74	112,70	128,64	126,0
Кількість компаній з управління активами (КУА)	159	228	334	409	380	339	341	353	347
Кількість ІСІ на 1 КУА	1,79	2,28	2,50	3,04	3,16	3,62	4,26	4,37	4,62

Джерело: дані Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua> [15]

Отже, можна констатувати значне переважання активів банків над активами небанківськими фінансовими інститутами (рис. 1).

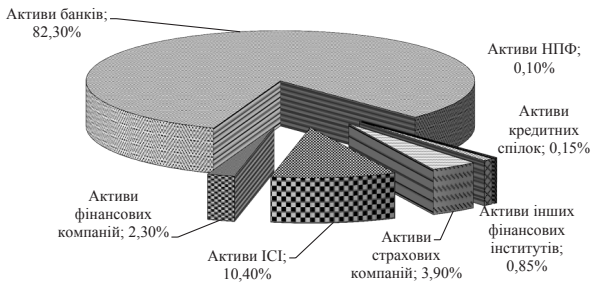

Рис. 1. Структура активів фінансових інститутів в Україні, 2013 р.

Джерело: дані Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua> [13], Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfr.gov.ua> [14] та Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua> [15]

Незважаючи на значення кількісних показників діяльності банків, стрімкий розвиток окремих небанківських фінансових інститутів дає підстави стверджувати про наявний конкурентний потенціал останніх. Крім того, вузька спеціалізація небанківських фінансових інститутів практично не призводить до конкуренції у даній сфері, але поряд з цим, надаючи окремі з фінансових послуг, що притаманні банкам, небанківські фінансові інститути стають їх потенційними конкурентами.

Небанківські фінансові інститути мають значний потенціал розширення своєї діяльності на ринку кредитних ресурсів. Особливістю діяльності кредитних спілок і ломбардів є орієнтація на зручність, простоту та невеликі розміри кредитів, основними споживачами яких є переважно фізичні особи. Кредитна діяльність факторингових та лізингових компаній спрямована на сегмент малих та середніх підприємств.

Інтереси інститутів спільного інвестування можуть перетинатися із банками, страховими компаніями та недержавними пенсійними фондами. Це пов'язано із особливою зацікавленістю інститутів спільного інвестування у залученні коштів фізичних осіб. Тобто у майбутньому вони можуть скласти конкуренцію на фінансовому ринку іншим фінансовим установам.

Банки як найбільш розвинуті фінансові інститути передусім зосереджуються на наданні тих фінансових послуг, що приносять найбільший прибуток, і практично не зосереджуються на наданні дрібних фінансових послуг. Небанківські фінансові інститути акцентують увагу саме на наданні таких дрібних послуг, що дозволяє залучати великі обсяги фінансових ресурсів та сприяє активізації інвестиційних процесів у масштабі всієї економіки.

Загальносвітові тенденції розвитку фінансових інститутів полягають в зменшенні ролі банківських установ і підвищенні впливу небанківських фінансових інститутів. Такі тенденції пов'язані з підвищеними вимогами регуляторів до діяльності банківських установ, високим рівнем конкурентної боротьби. У той же час небанківські фінансові інститути функціонують у достатньо м'якому режимі регулювання, а їх конкурентні переваги на вузьких сегментах ринку є беззаперечними.

Для з'ясування зв'язку між рівнем розвитку інституційної структури фінансового ринку (банківських та небанківських фінансових інститутів) та ступенем економічного розвитку країни проведемо зіставлення абсолютних значень ВВП та активів банківських та небанківських фінансових інститутів України (рис. 2).

Як видно з наведеного на рисунку 2 екстраполяційного прогнозування динаміки зазначених показників, на період до 2020 р. слід очікувати щорічного зростання номінального ВВП до 2300 млрд грн (рівень надійності прогнозу становить 98,28%), активи банків будуть зростати до початку 2016 р. до 1500 млрд грн, а з кінця 2018 р. будуть скорочуватися до 1410 млрд грн на кінець 2020 р. (рівень надійності прогнозу 97,35%), активи небанківських фінансових інститутів щорічно зростатимуть високими темпами і на кінець 2020 р. збільшаться у 2,3 рази до 690 млрд грн (рівень надійності прогнозу 99,52%).

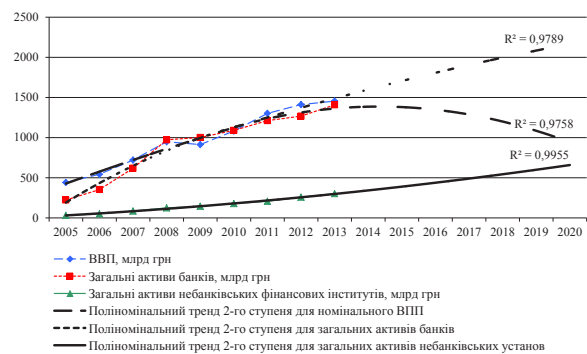

Рис. 2. Зіставлення абсолютних значень ВВП та активів банківських і небанківських фінансових інститутів в Україні

Така тенденція на фінансовому ринку суттєво вплине і на його структуру, так, якщо на кінець 2013 р. співвідношення активів банківських та небанківських фінансових інститутів становило 82,3%:17,7%, то згідно з прогнозом, на кінець 2020 р. це співвідношення складатиме 67,1%:32,9%.

Висновки з проведеного дослідження. Вітчизняна система фінансових інститутів характеризується значним переважанням банків. Однак поступове вдосконалення діяльності небанківських фінансових інститутів створює передумови до того, що у майбутньому вони будуть спроможними забезпечити надання фінансових послуг за тими напрямками, які не є пріоритетними для банків. Сучасні тенденції функціонування небанківських фінансових інститутів вказують на створення передумов для підвищення в майбутньому їх конкурентного потенціалу. З метою реструктуризації фінансового ринку Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, необхідно здійснити низку заходів, які забезпечать підвищення конкурентоспроможності небанківських фінансових інститутів, а саме: розроблення і реалізація стратегії розвитку ринків фінансових послуг; нагляд за наданням фінансових послуг; захист прав споживачів фінансових послуг; введення преференцій з оподаткування небанківських фінансових установ; лібералізація умов заснування фінансових інститутів з одночасним посиленням їх відповідальності за провадження операцій і виконання укладених угод.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовчак О. Фінансове посередництво: економічна сутність і класифікація [Текст] / О. Вовчак, Л. Крентовська // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 8. – С. 4-9.
2. Зимовець В.В. Фінансове посередництво : [навч. посіб.] [Текст] / В.В. Зимовець, С.П. Зубик. – К. : КНЕУ, 2004. – 288 с.
3. Корнеєв В.В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні [Текст] / В.В. Корнеєв // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 77-85.
4. Корнеєв В.В. Фінансові посередники як інститути розвитку : [монографія] [Текст] / В.В. Корнеєв. – К. : Основа, 2007. – 192 с.
5. Миллер Р.Л. Современные деньги и банковское дело [Текст] / Р.Л. Миллер, Д.Д. Ван-Хуз. – М. : Инфра-М, 2000. – 856 с.
6. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків [Текст] / Ф.С. Мишкін. – К. : Основи, 1998. – 963 с.
7. Шульга І.П. Фінансове посередництво : сутність, функції та механізм здійснення [Текст] / І.П. Шульга // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія економіка і менеджмент. – 2008. – № 2(4). – С. 78-90.
8. Науменкова С.В. Інституційний розвиток фінансового сектору України [Текст] / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 53-71.
9. Яременко О. Тенденції посткризового розвитку фінансових інститутів [Текст] / О. Яременко // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 88-95.
10. Каракулова І.С. Інвестиційний напрям взаємодії банків і небанківських фінансових інститутів в Україні [Текст] / І.С. Каракулова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2007. – Вип. 92. – С. 46-48.
11. Криклій А.С. Небанківські фінансові інститути на ринку фінансових послуг України : питання теорії та практики [Текст] / А.С. Криклій, І.С. Каракулова. – К. : Репрографіка, 2007. – 516 с.
12. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія [Текст] / І.О. Школьник. – Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
13. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
15. Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uaib.com.ua>.
16. Концепція розвитку ринків небанківських фінансових послуг України на 2013-2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.

УДК 336.76

Городніченко Ю.В.*викладач кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту**Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди***ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ
МЕГАРЕГУЛЯТОРА НА ФОНДОВОМУ РИНКУ**

Стаття присвячена дослідженню та удосконаленню державного регулювання фондового ринку. Визначено причини необхідності активного державного регулювання. З'ясовано необхідність запровадження мегарегулятора, який би забезпечив стабільне та ефективне регулювання та функціонування фондового ринку в цілому.

Ключові слова: фондовий ринок, фінансовий ринок, мегарегулятор, державне регулювання фондового ринку, інститути спільного інвестування.

**Городниченко Ю.В. ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ И НЕОБХОДИМОСТЬ СОЗДАНИЯ МЕГАРЕГУЛЯТОРА НА
ФОНДОВОМ РЫНКЕ**

Статья посвящена исследованию и совершенствованию государственного регулирования фондового рынка. Определены причины необходимости активного государственного регулирования. Выявлено необходимость внедрения мегарегулятора, который бы обеспечил стабильное и эффективное регулирование и функционирование фондового рынка в целом.

Ключевые слова: фондовый рынок, финансовый рынок, мегарегулятор, государственное регулирование фондового рынка, институты совместного инвестирования.

Horodnichenko Y.V. GOVERNMENT REGULATION AND THE NEED TO CREATE MEGAREGULATOR IN THE STOCK MARKET

To research and improvement of state regulation of the stock market. The reasons of necessity of active regulation. It was found megaregulator need introduction, which provides a stable and efficient management and operation of the stock market.

Keywords: stock market, financial market, megaregulator, government regulation of the stock market, collective investment institutions.

Постановка проблеми. Функціонування фондового ринку неможливе без ефективного регулювання ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню вдосконалення системи державного регулювання ринків фінансових послуг та, зокрема, мегарегуляторній моделі регулювання фінансових послуг, присвячені праці багатьох іноземних вчених, таких як Р. Левін, Д. Говард, Д. Норт, Л. Абалкін, В. Шарп, та таких вітчизняних науковців О. Барановський, М. Білик, О. Вовчак, В. Гончаренко, В. Грушко, В. Міщенко, С. Науменкова, Ц. Огонь, В. Шевчук, О. Чубукова та інші.

Постановка завдання. Дослідити та виокремити позитивні та негативні сторони державного регулювання фондового ринку, та визначити необхідність створення мегарегулятора та території нашої країни.

Виклад основного матеріалу. Фондовий ринок України на відміну від інших організованих ринків є одним з найбільш жорстко регульованих й регламентованих державними органами. Це полягає в особливому значенні для держави надійності та стабільності системи руху капіталів, що забезпечується обігом різних видів цінних паперів і їх похідних, у тісному зв'язку цього ринку із законодавчою базою й системою праводносин власності, які склалися в державі [1, с. 48].